

PREDGOVOR	7
RIJEČ O DJELU	9

I. DIO

OSNOVNE ZNAČAJKE VODE U PRIRODNOM OKOLIŠU I KORIŠTENJE ZAHVAĆENE VODE

1.1. OSNOVE I CILJ ISTRAŽIVANJA	23
1.2. OSNOVNE ZNAČAJKE VODE U PRIRODNOM OKOLIŠU I KORIŠTENJE ZAHVAĆENE VODE ZA ZADOVOLJAVANJE LJUDSKIH POTREBA	30
1.2.1. Vodni resursi na Zemlji.....	30
1.2.2. Pravni status vodnih resursa	33
1.2.3. Namjena vode zahvaćene iz okoliša	35
1.2.4. Opskrba vodom za piće i sanitarne potrebe	39
1.3. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE	44

II. DIO

PRAVNO UREĐENJE DRUŠTVENIH ODNOSA OPSKRBE VODOM ZA PIĆE I SANITARNE POTREBE U POVIJESTI I PROMJENE NA PRIJELAZU IZ 20. st. U 21. st.

2.1. POVIJESNI RAZVOJ OPSKRBE VODOM ZA PIĆE I SANITARNE POTREBE	45
2.1.1. Opskrba vodom za piće i sanitarne potrebe u prvim ljudskim zajednicama.....	46
2.1.2. Zakon žeđi u pustinjskim zajednicama	49
2.1.3. Uloga opskrbe vodom u teritorijalizaciji ljudskih zajednica	51

2.1.4.	Opskrba vodom za piće i sanitarne potrebe u europskim antičkim civilizacijama	52
2.1.4.1.	Opskrba vodom za piće i sanitarne potrebe u antičkoj Grčkoj	52
2.1.4.2.	Opskrba vodom za piće i sanitarne potrebe u antičkom Rimu	55
2.1.4.2.1.	Distribucija vode prema namjeni i skrb o vodnim građevinama	57
2.1.4.2.2.	Pravna mišljenja Senata o upravljanju opskrbom vode za piće	59
2.1.4.2.3.	Zakon o zaštiti akvedukta	60
2.1.4.2.4.	Značaj rimskog vodnog prava	62
2.1.5.	Opskrba vodom za piće i sanitarne potrebe u srednjem vijeku	62
2.1.5.1.	Gradsko komunalno statutarno pravo	63
2.1.6.	Vodne usluge u 19. st. i 20. st.	67
2.1.6.1.	Izum hidrauličnog (tlačnog) vodovoda i sanitarnih uređaja	67
2.1.6.2.	Zaštita javnog zdravlja	69
2.1.4.3.	Područje Hrvatske i prinosi razvoju vodnog prava	70
2.2.	UZROCI I POSLJEDICE GLOBALNE KRIZE VODE NA PRIJELAZU IZ 20. st. U 21. st.	72
2.2.1.	Klimatske promjene, rast svjetskog stanovništva i urbanizacija	75
2.2.2.	Efekti privatizacije upravljanja vodnim uslugama	78
2.2.2.1.	Zastupljenost privatnih isporučitelja u upravljanju vodnim uslugama	79
2.2.2.2.	Osobitosti proizvodnog procesa vodnih usluga	84
2.2.2.3.	Specifičnost strukture cijene vodnih usluga	86
2.2.2.4.	Prirodni monopol na tržištu vodnih usluga	89
2.2.2.5.	Djelotvornost privatnih isporučitelja i kvaliteta vodnih usluga	92
2.2.3.	Posljedice globalne krize vode	96
2.2.3.1.	Načela upravljanja vodnim uslugama	101
2.3.	NOVI GLOBALNI SOCIJALNI POKRET ZA LJUDSKO PRAVO NA VODU	104

2.3.1. Ciljevi novoga globalnog socijalnog pokreta za ljudsko pravo na vodu	108
2.3.2. Sudionici novoga globalnog socijalnog pokreta za ljudsko pravo na vodu	113
2.3.3. Metode djelovanja novoga globalnog socijalnog pokreta za ljudsko pravo na vodu	120
2.3.3.1. Građanske inicijative u svijetu i Europi.....	120
A) Građanske inicijative u svijetu	120
B) Građanske inicijative u Europi	122
2.2.3.2. Pokretanje sudskih postupaka i zastupanje interesa građana i javnog interesa	128
2.2.3.3. Prijedlozi za sklapanje međunarodnog ugovora o ljudskom pravu na vodu.....	130
2.4. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE	133

III. DIO

TEORIJSKE OSNOVE, NORMATIVNI SADRŽAJ I PRAVNI IZVORI LJUDSKOG PRAVA NA VODU

3.1. TEORIJSKE OSNOVE LJUDSKOG PRAVA NA VODU	137
3.1.1. Ljudsko pravo na vodu kao osnova autonomije pojedinca i zaštite kolektivnih dobara	137
3.1.2. Nova ljudska prava	143
3.1.2.1. Ustavne reforme – dopuna popisa ustavnih prava....	147
3.1.2.2. Ljudsko pravo na vodu kao novo ljudsko pravo.....	152
3.1.3. Ljudsko pravo na vodu kao prirodno pravo	152
3.1.4. Ljudsko pravo na vodu kao osnova ljudskoga dostojanstva ...	155
3.1.5. Ljudsko pravo na vodu kao pretpostavka zadovoljavanja ljudskih potreba	158
3.1.6. Klasifikacija ljudskog prava na vodu	160
3.2. NORMATIVNI SADRŽAJ LJUDSKOG PRAVA NA VODU	161
3.2.1. Namjena i količine vode.....	162
3.2.2. Odnos ljudskog prava na vodu za piće i ljudskog prava na sanitarije.....	165
3.2.3. Slobode i ovlasti pojedinca i obveze država.....	169

3.2.3.1. Koncept minimalne jezgre ljudskog prava na vodu i temeljnih neposrednih obveza država.....	170
3.2.3.1.1. Minimalna jezgra ljudskog prava na vodu	170
A) Raspoloživost vode za piće i sanitarne potrebe	171
B) Kvaliteta vode za piće i sanitarne potrebe	174
C) Dostupnost vode za piće i sanitarne potrebe	175
3.2.3.1.2. Temeljne i neposredne obveze država	180
3.2.3.2. Obveze država za postupno potpuno ostvarenje ljudskog prava na vodu.....	182
3.2.3.2.1. Obveza poštovanja ljudskog prava	183
3.2.3.2.2. Obveza zaštite ljudskog prava na vodu	183
3.2.3.2.3. Obveza stvaranja uvjeta za ostvarenje ljudskog prava na vodu.....	186
3.2.3.2.4. Primjerene mjere za potpunu realizaciju ljudskog prava na vodu.....	187
A) Strategije i akcijski programi.....	187
B) Zakonodavni okvir	188
C) Standardi kvalitete vode	189
D) Ekonomska dostupnost vode	189
E) Sudjelovanje javnosti	190
F) Monitoring	191
G) Međunarodne obveze	191
3.2.3.3. Povrede ljudskog prava na vodu	192
3.3. PRAVNI IZVORI LJUDSKOG PRAVA NA VODU	194
3.3.1. Normativna interpretacija ljudskog prava na vodu.....	196
3.3.1.1. Ljudsko pravo na vodu kao ljudsko pravo izvedeno iz drugih ljudskih prava	197
3.3.1.2. Središnji značaj ljudskog prava na vodu za ostvarenje drugih ljudskih prava.....	201
3.3.1.3. Prethodno prepoznavanje ljudskog prava na vodu ...	204
3.3.2. Međunarodni i regionalni ugovori o ljudskim pravima.....	204
3.3.3. Međunarodni humanitarni ugovori i pravila za postupanje s osobama lišenim slobode.....	214

3.3.4. Pravila trgovačkog prava	218
3.3.5. Međunarodne deklaracije i planovi o okolišu i razvoju	219
3.3.6. Rezolucije tijela i agencija Ujedinjenih naroda	226
3.3.7. Sudska praksa i pravna mišljenja kvazisudskih tijela.....	234
3.3.7.1. Ljudsko pravo na vodu i ljudsko pravo na život	238
3.3.7.2. Ljudsko pravo na vodu i zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne	241
3.3.7.3. Ljudsko pravo na vodu i ljudsko pravo na privatnost, obiteljski život i dom	246
3.3.7.4. Ljudsko pravo na vodu i ljudsko pravo na zdrav/čist okoliš.....	249
3.3.7.5. Ljudsko pravo na vodu i ljudsko pravo na odgovarajući životni standard (stanovanje).....	254
3.3.7.6. Ljudsko pravo na vodu i ljudsko pravo na uživanje najvišeg mogućeg standarda fizičkog i psihičkog zdravlja	255
3.3.7.7. Ljudsko pravo na vodu i ljudsko pravo na odgovarajuće uvjete rada	259
3.3.7.8. Ljudsko pravo na vodu i ljudsko pravo na odgoj i obrazovanje	260
3.3.7.9. Ljudsko pravo na vodu i ljudsko pravo na vlasništvo	262
3.3.7.10. Ljudsko pravo na vodu i ljudsko pravo na sudjelovanje u kulturnom životu	263
3.4. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE	265

IV. DIO

IMPLEMENTACIJA LJUDSKOG PRAVA NA VODU U PRAVNIM SUSTAVIMA I IMPLIKACIJE KONSTITUCIONALIZACIJE

4.1. LJUDSKO PRAVO NA VODU U NACIONALNIM PRAVNIM SUSTAVIMA DRŽAVA U SVIJETU	269
4.2. LJUDSKO PRAVO NA VODU U EU	276
4.2.1. Zaštita vodnih resursa kao dio zajedničke politike zaštite okoliša EU	276

4.2.1.1.	Temeljni akti o zaštiti vodnih resursa.....	276
4.2.1.2.	Direktive o zaštiti voda	279
4.2.1.3.	Nadzor implementacije obveza	281
4.2.2.	Ljudsko pravo na vodu i politika ljudskih prava EU	282
4.2.3.1.	Koncept usluga od općeg interesa.....	289
4.2.3.2.	Usluge od općeg interesa i zaštita potrošača	290
	A) Instrumenti zaštite potrošača	290
	B) Usluge od općeg gospodarskog interesa	293
	1) Koncept univerzalne usluge.....	295
	2) Pravni status ugroženog kupca	297
4.2.3.3.	Usluge od općeg gospodarskog interesa kao komponenta europskog građanstva i zajedničke vrijednosti europskog socijalnog modela.....	298
4.2.3.4.	Načelo priznavanja i poštovanja pristupa uslugama od općeg gospodarskog interesa	301
4.2.3.5.	Načelo priznavanja i poštovanja pristupa vodnim uslugama.....	304
4.2.3.	Stajalište Europskog parlamenta o ljudskom pravu na vodu.....	308
4.2.4.	Zaključak.....	312
4.3.	LJUDSKO PRAVO NA VODU U DRŽAVAMA ČLANICAMA EU ...	312
4.3.1.	Ljudsko pravo na vodu u Saveznoj Republici Njemačkoj.....	312
4.3.3.1.	Temeljni zakon Savezne Republike Njemačke	312
4.3.1.2.	Djelokrug upravljanja vodnim uslugama	315
4.3.1.3.	Ugovori o opskrbi.....	316
4.3.1.4.	Ustavnosudska i sudska praksa.....	316
4.3.1.5.	Zaključak.....	318
4.3.2.	Ljudsko pravo na vodu u Francuskoj Republici.....	319
4.3.2.1.	Zakonski okvir	319
4.3.2.2.	Ustavnosudska i sudska praksa.....	320
4.3.2.3.	Zaključak.....	324
4.3.3.	Ljudsko pravo na vodu u Kraljevini Belgiji	325
4.3.3.1.	Djelokrug upravljanja vodnim uslugama	325
4.3.3.2.	Ustavnosudska i sudska praksa.....	326
4.3.3.3.	Prijedlog za konstitucionalizaciju ljudskog prava na vodu.....	327

4.3.3.4. Zaključak.....	329
4.3.4. Ljudsko pravo na vodu u Republici Italiji	329
4.3.4.1. Djelokrug upravljanja vodnim uslugama	329
4.3.4.2. Ustavnosudska i sudska praksa.....	330
4.3.4.3. Zakon o obveznoj privatizacije vodnih usluga.....	333
4.3.4.4. Prijedlozi za konstitucionalizaciju ljudskog prava na vodu.....	335
4.3.4.5. Zaključak.....	338
4.3.5. Ljudsko pravo na vodu u Republici Sloveniji	339
4.3.5.1. Djelokrug upravljanja vodnim uslugama	339
4.3.5.2. Ustavnosudska praksa	339
4.3.5.3. Prijedlog za konstitucionalizaciju ljudskog prava na vodu.....	341
4.3.5.4. Konstitucionalizacija ljudskog prava na vodu.....	345
4.3.5.5. Zaključak.....	347
4.4. IMPLIKACIJE KONSTITUCIONALIZACIJE LJUDSKOG PRAVA NA VODU	347
4.4.1. Konstitucionalizacija ljudskog prava na vodu i aktualizacija načela vladavine prava	347
4.4.1.1. Ljudsko pravo na vodu i načelo zakonitosti (pravnosti)	354
4.4.1.2. Ljudsko pravo na vodu i načelo pravne sigurnosti i legitimnih očekivanja.....	359
4.4.1.3. Ljudsko pravo na vodu i zabrana arbitrarnog postupanja.....	363
4.4.1.4. Ljudsko pravo na vodu i pristup pravdi pred neovisnim i nepristranim sudovima, uključujući sudski nadzor upravnih akata	364
4.4.1.5. Ljudsko pravo na vodu i obveza poštovanja ljudskih prava	367
4.4.1.6. Ljudsko pravo na vodu i zabrana diskriminacije	367
A) Formalna i materijalna jednakost.....	367
B) Pozitivne mjere protiv diskriminacije u opskrbi vodom za piće i sanitarne potrebe	369
4.4.2. Ljudsko pravo na vodu i ograničenje poduzetničke i tržišne slobode	372

4.4.2.1. Mjera ograničenja poduzetničke i tržišne slobode u upravljanju vodnim uslugama	372
A) Javni isporučitelji	372
B) Ograničenje obavljanja vodnih usluga privatnim isporučiteljima	374
C) Zaključak	378
4.4.2.2. Vertikalni i horizontalni test razmjernosti	378
4.4.2.3. Zaključak	383
4.5. LJUDSKO PRAVO NA VODU U PRAVNOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE	384
4.5.1. Derivacija ljudskog prava na vodu iz drugih ustavnih prava	387
4.5.2. Pravni status voda u prirodi i priorizacija vodnih resursa	388
4.5.3. Pravno uređenje mjere ograničenja, odnosno obustave isporuke vodnih usluga	389
4.5.3.1. Mjera ograničenja, odnosno obustave isporuke vodnih usluga kao tehničko pitanje isporuke vodnih usluga	390
4.5.3.2. Primjena mjere ograničenja, odnosno obustave isporuke vodnih usluga i zaštita potrošača	394
4.5.3.3. Primjena mjere ograničenja, odnosno obustave isporuke vodnih usluga i zaštita socijalno ugroženih građana	394
4.5.3.4. Ustavnosudska i sudska praksa	395
4.5.4. Ograničenje poduzetničke i tržišne slobode u upravljanju vodnim uslugama u Republici Hrvatskoj	403
4.5.5. Prijedlog za konstitucionalizaciju ljudskog prava na vodu u Republici Hrvatskoj	406
4.6. ZAKLJUČNO RAZMATRANJE	410

V. DIO ZAKLJUČAK

5. ZAKLJUČAK	413
SAŽETAK	421
SUMMARY	431

PRILOZI

PRILOG 1. Kratice u tekstu	445
PRILOG 2. Popis citiranih sudskih odluka	447
PRILOG 3. Popis slika.....	455
LITERATURA	457
ŽIVOTOPIS AUTORICE	479
JAVNO OBJAVLJENI RADOVI AUTORICE	481
STVARNO KAZALO	485